

**Aproximació Integrada a l'Origen dels Trastorns  
Mentals: Biologia, Persona i Ambient**

Codi: 43880

Crèdits: 6

| Titulació                                           | Tipus | Curs | Semestre |
|-----------------------------------------------------|-------|------|----------|
| 4316222 Recerca en Psicologia Clínica i de la Salut | OT    | 0    | 1        |

**Professor/a de contacte**

Nom: Neus Vidal Barrantes

Correu electrònic: Neus.Barrantes@uab.cat

**Utilització d'idiomes a l'assignatura**

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

**Altres indicacions sobre les llengües**

Es farà un ús mixte de les llengües anglesa, català i/o castellà, segons el predomini d'ús de la llengua del grup concret.

**Equip docent**

Jordi Obiols Llandrich

Lorena Chanes Puiggros

Sergi Ballespí Sola

Carme Brun Gasca

**Prerequisits**

És recomanable haver cursat prèviament assignatures de psicopatologia.

**Objectius**

L'objectiu global d'aquest mòdul és oferir una visió integrada de la causalitat en psicopatologia considerant la interacció de factors genètic-biològics, socials i de la persona. Pretén cobrir un aspecte habitualment poc tractats en la formació de pregrau: la integració de coneixements que provenen de diferents disciplines (genètica, neurociències, epidemiologia, psicologia bàsica, evolutiva, clínica i social, etc.) en relació a l'origen dels trastorns.

Una de les llacunes fonamentals en psicopatologia és l'excés de fragmentació. No obstant això, és cada vegada més evident que els trastorns mentals només poden ser explicats basant-se en aproximacions complexes.

Aquest mòdul pretén fer un recorregut integrador posant el focus d'atenció en dos aspectes que encara reben poca atenció en psicopatologia. Més enllà de l'exposició de factors de risc, es pretén aprofundir en (1) la interacció entre els factors genètic-biològics, de la persona i socioculturals, ja que aquesta interacció és, en si mateixa, un agent causal, que transcendeix la presència dels factors de risc per separat; i (2) els mecanismes psicològics que mediatitzen o tradueixen l'efecte dels factors de risc en un estat de vulnerabilitat o resiliència cap als trastorns.

Si bé es prendran com a exemples fonamentals les psicosis i els trastorns afectius, aquest recorregut integrador es realitza des d'una perspectiva transversal, aportant un esquema conceptual vertebrador del

coneixement en psicopatologia aplicable a l'origen de qualsevol trastorn mental. A més, aquests nous conceptes són de gran utilitat per a la formulació clínica de casos i afecten la nostra manera d'entendre els tractaments psicològics.

## Competències

- Analitzar de forma crítica les teories, models i mètodes més actuals d'investigació psicològica en l'àmbit de la psicologia clínica i de la salut.
- Analitzar les dades i interpretar els resultats de recerques en psicologia clínica i de la salut.
- Buscar informació en la literatura científica utilitzant els canals apropiats i integrar aquesta informació per plantejar i contextualitzar un tema de recerca.
- Discutir els resultats de recerques en psicologia clínica i de la salut, contrastar-los amb la literatura científica existent i extreure'n conclusions i aplicacions pràctiques.
- Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
- Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
- Utilitzar terminologia científica per argumentar els resultats de la recerca en el context de la producció científica, per comprendre i interactuar eficaçment amb altres professionals.

## Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar i conèixer diversos factors de risc.
2. Buscar informació en la literatura científica utilitzant els canals apropiats i integrar aquesta informació per plantejar i contextualitzar un tema de recerca.
3. Contrastar els resultats de les recerques basades en la interacció biologia-ambient amb les que només preveuen un d'aquests factors.
4. Interpretar en un article científic la interacció genètica-ambient.
5. Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
6. Reconèixer les principals influències etiològiques en els trastorns psicològics.
7. Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
8. Utilitzar terminologia científica per argumentar els resultats de la recerca en el context de la producció científica, per comprendre i interactuar eficaçment amb altres professionals.

## Continguts

El mòdul formarà en els conceptes fonamentals del camp d'estudi de la interacció gens-ambient (Ecogenètica) que permetran a l'estudiant la comprensió de les teories i estudis etiològics punters actuals. S'abordaran les següents preguntes clíniques i de recerca:

- ◇ Reconceptualització dels fenotips: ¿són els trastorns mentals realment malalties? Redefinició dels trastorns psicopatològics com xarxes de símptomes que derivin d'interaccions complexes. Exemples: Els espectres afectius i psicòtics.
- ◇ Reconceptualització del concepte de bases genètiques dels trastorns mentals: La genètica dels trastorns mentals és la genètica de la sensibilitat a l'ambient.
- ◇ Reconceptualització de les bases biològiques: Models "top-down" d'influència ambiental sobre el desenvolupament cerebral.
- ◇ Reconceptualització de l'ambient i la seva mesura: Del "big data" de l'epidemiologia a la mesura "científica" de la vida quotidiana i les relacions personals.

- ◊ Factors mediadors clau de la persona: Temperament, vincle afectiu, esquemes cognitius.
- ◊ Interacció gens-cervell, ambient i persona: Del concepte de "risc" al de "sensibilitat diferencial a l'ambient".
- ◊ Impacte d'aquests nous conceptes en la formulació clínica i els tractaments psicològics.

## Metodologia

Els continguts seran exposats per part dels docents en forma de seminaris, on es presentarà no només informació de màxima actualitat, si no també l'anàlisi del bagatge ideològic-teòric subjacent a enfocaments molt diversos de les mateixes preguntes de recerca. Es promourà i requerirà una gran participació dels estudiants, de tal manera que aprofitin aquests seminaris per a aprendre a formular preguntes i argumentacions raonades sobre temes complexos de gran actualitat. S'interpel·larà a cadascun dels i les estudiants a fer experiments mentals per tal de promoure que cadascun traslladi els conceptes treballats al camp concret del seu interès (normalment aquell sobre el qual fan el treball de recerca). Un dels aspectes més importants serà el treball de crítica reflexiva sobre les dades i conclusions presentades als estudiants. Finalment, cada estudiant realitzarà un assaig crític sobre el qual tindrà supervisió.

## Activitats formatives

| Títol                                                               | Hores | ECTS | Resultats d'aprenentatge |
|---------------------------------------------------------------------|-------|------|--------------------------|
| Tipus: Dirigides                                                    |       |      |                          |
| Conducció de debats a la classe                                     | 10    | 0,4  | 4, 5, 8                  |
| Exposició de temes i investigacions per part del professorat        | 27,5  | 1,1  | 1, 3, 4, 6, 7            |
| Tipus: Supervisades                                                 |       |      |                          |
| Tutories per a la supervisió del treball escrit i de la presentació | 7,5   | 0,3  | 2, 4, 5, 8               |
| Tipus: Autònomes                                                    |       |      |                          |
| Cerca d'informació científica rellevant                             | 10    | 0,4  | 2                        |
| Elaboració del treball escrit (assaig crític)                       | 40    | 1,6  | 3, 4, 5, 7, 8            |
| Lectura i estudi                                                    | 35    | 1,4  | 1, 3, 5, 7               |
| Preparació i presentació oral de l'assaig crític                    | 20    | 0,8  | 3, 8                     |

## Avaluació

L'eix principal de l'avaluació és l'elaboració d'un assaig científic escrit i la seva presentació oral. Es tracta de realitzar un assaig sobre alguna pregunta científica específica en l'àmbit del mòdul (assaig de màxim 4 cares a doble espai més un full de referències) i l'exposició a classe en format de congrés científic. NO es tracta de fer una mera revisió de la literatura, sinó de saber identificar temes candents, argumentacions i ideologies diferents en la literatura, etc. NO cal que la pregunta es plantegi sobre un aspecte o trastorn psicològic específic, donat que l'aplicació del marc conceptual d'integració de nivells de complexitat que articula el mòdul és aplicable a qualsevol fenomen. S'avaluaran els següents paràmetres:

- o Saber obtenir i escollir la informació pertinent de diferents fonts, bibliografies, bases de dades, etc.
- o Ser capaç d'integrar literatura que aborda variables de diversos àmbits.

o Capacitat de donar resposta a la pregunta científica plantejada, d'analitzar els pros i contres, d'identificar corrents ideològics i d'obtenir conclusions.

o Capacitat de síntesi, ordre, correcció i claredat en la presentació escrita i oral. Saber expressar idees complexes i un discurs propi.

#### Criteris d'Avaluació

Es considerarà que el mòdul està superat quan s'hagi obtingut una qualificació mitjana ponderada de cinc o més punts.

És obligatori assistir a un 90% de les sessions presencials.

Recuperació. Per tal de poder optar a la recuperació és necessari que l'estudiant:

a. No hagi assolit els criteris exigits per a superar el mòdul.

b. Haver presentat totes les evidències i haver obtingut una qualificació d'avaluació continuada (qualificació mitjana ponderada) entre 3.5 i 4.9. La prova tindrà un valor màxim de 2 punts, que es sumaran a la nota prèvia. Cal aprovar la prova de recuperació, és a dir, obtenir un mínim de 2 punts, per a sumar la puntuació a la nota prèvia.

Un/a estudiant que hagi entregat les evidències d'aprenentatge amb un pes igual o superior a 4 punts (40%) no podrà constar en actes com a "no avaluable".

Un/a estudiante que haga entregado evidencias de aprendizaje con un peso igual o superior a 4 puntos (40%) no podrá constar en actas como a "no evaluable".

El document amb les pautes d'avaluació de la Facultat es troben a:

[http://www.uab.cat/doc/DOC\\_avaluaciotitulacions1819](http://www.uab.cat/doc/DOC_avaluaciotitulacions1819)

### Activitats d'avaluació

| Títol                                                                      | Pes | Hores | ECTS | Resultats d'aprenentatge |
|----------------------------------------------------------------------------|-----|-------|------|--------------------------|
| EV1. Assistència (mínim 90%) i qualitat de la participació activa a classe | 10% | 0     | 0    | 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8   |
| EV2. Elaboració d'un assaig científic                                      | 50% | 0     | 0    | 2, 4, 5, 7, 8            |
| EV3. Presentació oral de l'assaig científic                                | 40% | 0     | 0    | 7, 8                     |

### Bibliografia

#### Bàsica

Barrantes-Vidal, N., Grant, P., Kwapil, T.R. (2015). The role of schizotypy in the study of the etiology of schizophrenia-spectrum disorders. *Schizophrenia Bulletin*, 41 (supl. 2), S408-S416.

Dick, D.M. (2011). Gene-environment interaction in psychological traits and disorders. *Annual Review of Clinical Psychology*, 7, 383-409.

Duncan, L.E. & Keller, M.C. (2011). A critical review of the first 10 years of candidate gene-by-environment interaction research in psychiatry. *American Journal of Psychiatry*, 168, 1041-9.

- Guloksuz, S., van Os, J., Rutten, B.P.F. (2018). The Exposome Paradigm and the Complexities of Environmental Research in Psychiatry. *JAMA Psychiatry*, Jun 6.
- Jaffee, S.R. (2017). Child Maltreatment and Risk for Psychopathology in Childhood and Adulthood. *Annual Review of Clinical Psychology*, 13, 525-551.
- Moffitt, T.E., Caspi, A. & Rutter, M. (2005). Strategy for investigating interactions between measured genes and measured environments. *Archives of General Psychiatry*, 62, 473-481.
- Pearce, J., Rafiq, S., Simpson, J., & Varese, F. (2019). Perceived discrimination and psychosis: a systematic review of the literature. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*. doi: 10.1007/s00127-019-01729-3.
- Reiss, D., Leve, L.D. & Neiderhiser, J.M. (2013). How genes and the social environment moderate each other. *American Journal of Public Health*, 103 (Suppl. 1), S111-21.
- van Os, J., Kenis, G., & Rutten, B.P. (2010). The environment and schizophrenia. *Nature*, 468(7321), 203-212.
- van Os, J., Rutten, B.P., & Poulton, R. (2008). Gene-environment interactions in schizophrenia: review of epidemiological findings and future directions. *Schizophrenia Bulletin*, 34, 1066-1082.
- Williams, J., Bucci, S., Berry, K., & Varese, F. (2018). Psychological mediators of the association between childhood adversities and psychosis: A systematic review. *Clinical Psychology Review*, 65, 175-196. doi: 10.1016/j.cpr.2018.05.009.

#### Complementària

- Barrantes-Vidal, N. (2014). Trauma and psychosis: Is it easier to study quarks than subjective meaning? *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 129, 478-479.
- Barrantes-Vidal, N., Chun, C., Myin-Germeys, I., & Kwapil, T.R. (2013). Psychometric schizotypy predicts the experience of psychotic-like, paranoid, and negative symptom experiences in daily life. *Journal of Abnormal Psychology*, 122, 1077-87.
- Brendgen, M., Vitaro, F., Bukowski, W.M., Dionne, G., Tremblay, R.E. & Boivin, M. (2013). Can friends protect genetically vulnerable children from depression? *Developmental Psychopathology*, 25, 277-289.
- Cristóbal-Narváez, P., Sheinbaum, T., Rosa, A., Ballespí, S., de Castro-Català, M., Peña, E., Mitjavila, M., Kwapil, T.R. & Barrantes-Vidal, N. (2016). The interaction between childhood bullying and the fkbp5 gene on psychotic-like experiences and stress reactivity in real life. *PLoS One*, Jul 7, 11(7):e0158809.
- Cristóbal-Narváez, P., Sheinbaum, T., Ballespí, S., Mitjavila, M., Myin-Germeys, I., Kwapil, T.R., Barrantes-Vidal, N. (2016). Impact of adverse childhood experiences on psychotic-like symptoms and stress reactivity in daily life in nonclinical young adults. *PLoS One*, Apr 15;11(4):e0153557.
- European Network of National Networks studying Schizophrenia Gene-Environment Interactions in Schizophrenia(EU-GEI). (2014). Identifying gene-environment interactions in schizophrenia: contemporary challenges for integrated, large-scale investigations. *Schizophrenia Bulletin*, 40, 729-736.
- Holmes, J. (2012). Psychodynamic psychiatry's green shoots. *British Journal of Psychiatry*, 200, 439-441.
- Kendler, K.S. (2005). Toward a philosophical structure for psychiatry. *American Journal of Psychiatry*, 162, 433-440.
- Kwapil, T.R., & Barrantes-Vidal, N. (2015). Schizotypy: Looking Back and Moving Forward. *Schizophrenia Bulletin*, 41 (suppl. 2), S366-S373.
- Kwapil, T.R. & Barrantes-Vidal, N. (2012). Schizotypal personality disorder: An integrative review (pp. 437-477). In: T.A. Widiger (Ed.), *The Oxford Handbook of Personality Disorders*. New York, NY: Oxford University Press (ISBN: 978-0-19-973501-3).

Pishva, E., Kenis, G., van den Hove, D., Lesch, K.P., Boks, M.P., van Os, J. & Rutten, B.P. (2014). The epigenome and postnatal environmental influences in psychotic disorders. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 49, 337-48.

van Os, J., Delespaul, P., Wigman, J., Myin-Germeys, I. & Wichers, M. (2013). Beyond DSM and ICD: introducing "precision diagnosis" for psychiatry using momentary assessment technology. *World Psychiatry*, 12, 113-117.

Wermter, A.K., Laucht, M., Schimmelmann, B.G., Banaschewski, T., Sonuga-Barke, E.J., Rietschel, M., Becker, K. (2010). From nature versus nurture, via nature and nurture, to gene x environment interaction in mental disorders. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 19, 199-210.

Wolf, C. & Linden, D.E. (2012). Biological pathways to adaptability--interactions between genome, epigenome, nervous system and environment for adaptive behavior. *Genes, Brain and Behaviour*, 11, 3-28.

Zwicker, A., Denovan-Wright, E.M., Uher, R. (2018). Gene-environment interplay in the etiology of psychosis. *Psychological Medicine*, 15, 1-12.